

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 7. marca 2018*

„Predhodno odločanje – Območje svobode, varnosti in pravice – Sodna pristojnost v civilnih in gospodarskih zadevah – Uredba (ES) št. 44/2001 – Člen 5, točka 1 – Uredba (EU) št. 1215/2012 – Člen 7, točka 1 – Pojem ‚zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji‘ – Pogodba o opravljanju storitev – Povezovalni let, ki ga opravljajo različni letalski prevozniki – Pojem ‚kraj izpolnitve‘ – Uredba (ES) št. 261/2004 – Pravica letalskih potnikov do odškodnine zaradi zavrnitve vkrcanja in zaradi velike zamude leta – Odškodninska tožba zoper dejanskega letalskega prevoznika, ki nima sedeža na ozemlju države članice ali s katerim potniki niso v nobenem pogodbenem razmerju“

V združenih zadevah C-274/16, C-447/16 in C-448/16,

katerih predmet so predlogi za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki sta jih vložila Amtsgericht Düsseldorf (okrajno sodišče v Düsseldorfu, Nemčija) in Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija) z odločbami z dne 3. maja (C-274/16) in 14. junija 2016 (C-447/16 in C-448/16), ki so na Sodišče prispele 13. maja in 11. avgusta 2016, v postopkih

flightright GmbH

proti

Air Nostrum, Líneas Aéreas del Mediterráneo SA (C-274/16),

Roland Becker

proti

Hainan Airlines Co. Ltd (C-447/16)

in

Mohamed Barkan,

Souad Asbai,

Assia Barkan,

Zakaria Barkan,

Nousaiba Barkan

proti

* Jezik postopka: nemščina.

Air Nostrum, Líneas Aéreas del Mediterráneo SA (C-448/16),

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi L. Bay Larsen, predsednik senata, J. Malenovský, M. Safjan (poročevalec), D. Šváby in M. Vilaras, sodniki,

generalni pravobranilec: M. Bobek,

sodni tajnik: R. Schiano, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 6. julija 2017,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za flightright GmbH J. A. Blaffert, F. Schaal, A. Seegers, D. Tuac in O. de Felice, odvetniki,
- za R. Beckerja C. Hormann, odvetnik,
- za Mohameda Barkana, Souad Asbai in njune mladoletne otroke, Assio Barkan, Zakario Barkana in Nousaibo Barkan, J. Kummer in P. Wassermann, odvetnika,
- za Air Nostrum Líneas Aéreas del Mediterráneo SA V. Beck in E. Schott, odvetnika,
- za francosko vlado E. de Moustier, agentka,
- za portugalsko vlado L. Inez Fernandes, M. Figueiredo in M. Cancela Carvalho, agenti,
- za švicarsko vlado M. Schöll, agent,
- za Evropsko komisijo M. Wilderspin in M. Heller, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 19. oktobra 2017

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlogi za sprejetje predhodne odločbe se nanašajo na razlago člena 5, točka 1, Uredbe Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 42) in člena 7, točka 1, Uredbe (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 2012, L 351, str. 1).
- 2 Ti predlogi so bili vloženi v okviru sporov med, prvič, flightright GmbH, družbo s sedežem v Potsdamu (Nemčija), Mohamedom Barkanom, Souad Asbai in njunimi mladoletnimi otroki, Assio Barkan, Zakariom Barkanom in Nousaibo Barkan (v nadaljevanju: družina Barkan), ter Air Nostrum, Líneas Aéreas del Mediterráneo SA (v nadaljevanju: Air Nostrum), letalskim prevoznikom s sedežem v Valencii (Španija), zaradi plačila odškodnine zaradi zamude leta (zadevi C-274/16 in C-448/16), in drugič, Rolandom Beckerjem in Hainan Airlines Co. Ltd, letalskim prevoznikom s sedežem v kraju Haikou (Kitajska), zaradi plačila odškodnine zaradi zavrnitve vkrcanja (zadeva C-447/16).

Pravni okvir

Uredba št. 44/2001

- 3 Iz uvodne izjave 2 Uredbe št. 44/2001 je razvidno, da je zaradi nemotenega delovanja notranjega trga namen te uredbe uvesti „določb[e] za poenotenje kolizijskih pravil glede pristojnosti v civilnih in gospodarskih zadevah ter za poenostavitev formalnosti, s ciljem hitrega in enostavnega priznanja ter izvršitve sodnih odločb držav članic, ki jih zavezuje ta uredba“.
- 4 V uvodnih izjavah 11 in 12 navedene uredbe je navedeno:
- „(11) Pravila o pristojnosti morajo biti čimbolj predvidljiva in morajo temeljiti na načelu, da se pristojnost praviloma določa po stalnem prebivališču toženca, pri čemer mora taka pristojnost vedno obstajati, razen v nekaterih točno opredeljenih primerih, v katerih je zaradi predmeta pravde ali avtonomije strank upravičena druga navezna okoliščina. Da bi postala skupna pravila preglednejša in da ne pride do kolizije pristojnosti je treba stalno prebivališče pravne osebe opredeliti kot avtonomen koncept.
- (12) Poleg stalnega prebivališča toženca mora obstajati tudi alternativna podlaga pristojnosti, ki temelji na tesni povezavi med sodiščem in sporom, ali ki je v interesu ustreznosti sodnega varstva.“
- 5 Pravila o pristojnosti so navedena v poglavju II te uredbe.
- 6 Člen 2 Uredbe št. 44/2001, ki spada v oddelek 1 poglavja II te uredbe, v odstavku 1 določa:
- „Ob upoštevanju določb te uredbe so osebe s stalnim prebivališčem v državi članici ne glede na njihovo državljanstvo tožene pred sodišči te države članice.“
- 7 Člen 4(1) Uredbe št. 44/2001 določa:
- „Če toženec nima stalnega prebivališča [oziroma sedeža] v državi članici, se [...] pristojnost sodišč vsake države članice določi po pravu te države.“
- 8 Člen 5 te uredbe, ki spada v oddelek 2, naslovljen „Posebna pristojnost“, iz poglavja II te uredbe, v točki 1 določa:
- „Oseba s stalnim prebivališčem [oziroma sedežem] v državi članici je lahko tožena v drugi državi članici:
1. (a) v zadevah v zvezi s pogodbenimi razmerji pred sodiščem v kraju izpolnitve zadevne obveznosti;
 - (b) za namene te določbe in razen, če ni drugače dogovorjeno, je kraj izpolnitve zadevne obveznosti:
 - v primeru prodaje blaga kraj v državi članici, kamor je bilo v skladu s pogodbo blago dostavljeno ali bi moralo biti dostavljeno,
 - v primeru opravljanja storitev kraj v državi članici, kjer so bile v skladu s pogodbo storitve opravljene ali bi morale biti opravljene;
 - (c) če se ne uporabi pododstavek (b), potem se uporabi pododstavek (a).“

9 Člen 60(1) navedene uredbe določa:

„Za namene te uredbe ima gospodarska družba ali druga pravna oseba ali združenje fizičnih ali pravnih oseb stalno prebivališče [sedež] v kraju, kjer ima:

- (a) statutarni sedež ali
- (b) glavno upravo ali
- (c) glavno poslovno enoto.“

Uredba št. 1215/2012

10 Uredba št. 1215/2012 je razveljavila Uredbo št. 44/2001. Besedilo uvodne izjave 4 prvonavedene uredbe je skoraj enako besedilu uvodne izjave 2 Uredbe št. 44/2001.

11 V uvodnih izjavah 15 in 16 Uredbe št. 1215/2012 je navedeno:

„(15) Pravila o pristojnosti bi morala biti čim bolj predvidljiva in morajo temeljiti na načelu, da se pristojnost praviloma določa po stalnem prebivališču toženca. Pri tem bi morala taka pristojnost vedno obstajati, razen v nekaterih točno opredeljenih primerih, v katerih je zaradi predmeta spora ali avtonomije strank upravičena druga navezna okoliščina. Da bi postala skupna pravila preglednejša in da ne pride do kolizije pristojnosti, je treba stalno prebivališče pravne osebe opredeliti kot avtonomen koncept.

(16) Poleg stalnega prebivališča toženca bi morala obstajati tudi alternativna podlaga pristojnosti, ki temelji na tesni povezavi med sodiščem in sporom, ali ki pripomore k pravilnemu delovanju pravosodja. Obstoj tesne povezave bi moral zagotoviti pravno varnost in preprečiti možnost, da bi bil toženec tožen pred sodiščem države članice, katerega pristojnosti razumno ni bilo mogoče predvideti. [...]“

12 V oddelku 1, naslovljenem „Splošne določbe“, iz poglavja II te uredbe je člen 4(1), ki je skoraj dobesedno enak členu 2(1) Uredbe št. 44/2001.

13 V oddelku 2, naslovljenem „Posebna pristojnost“, iz poglavja II Uredbe št. 1215/2012 je člen 7, točka 1, ki je skoraj dobesedno enak členu 5, točka 1, Uredbe št. 44/2001.

14 V skladu s členom 66(1) Uredbe št. 1215/2012 se ta uredba uporablja samo za sodne postopke, ki so bili začeti na dan 10. januarja 2015.

Uredba (ES) št. 261/2004

15 V uvodnih izjavah 1, 2, 7 in 8 Uredbe (ES) št. 261/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. februarja 2004 o določitvi skupnih pravil glede odškodnine in pomoči potnikom v primerih zavrnitve vkrcanja, odpovedi ali velike zamude letov ter o razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 295/91 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 7, zvezek 8, str. 10) je navedeno:

„(1) Ukrepanje Skupnosti na področju zračnega prevoza mora med drugim zagotavljati visoko raven varstva potnikov. Poleg tega je treba na splošno v celoti upoštevati zahteve o varstvu potrošnikov.

(2) Zavrnitev vkrcanja, odpovedi ali velike zamude letov povzročajo potnikom velike težave in nevšečnosti.

[...]

(7) Za zagotovitev učinkovite uporabe te uredbe mora iz nje izhajajoče obveznosti prevzeti dejanski letalski prevoznik, ki opravlja ali ima namen opraviti let [...].

(8) Ta uredba ne sme omejevati pravic dejanskega letalskega prevoznika, da v skladu z veljavno zakonodajo zahteva nadomestilo od vsake osebe, vključno tretje osebe.“

16 Člen 1 Uredbe št. 261/2004, naslovljen „Predmet“, v odstavku 1 določa:

„Ta uredba pod določenimi pogoji, ki so opredeljeni v nadaljnjem besedilu, uvaja minimalne pravice potnikov ob:

(a) zavrnitvi vkrcanja proti njihovi volji;

(b) odpovedi njihovega leta;

(c) zamudi njihovega leta.“

17 Člen 2 Uredbe št. 261/2004, naslovljen „Opredelitve pojmov“, določa:

„V tej uredbi:

[...]

(b) ‚dejanski letalski prevoznik‘ pomeni letalskega prevoznika, ki opravi ali namerava opraviti let na podlagi pogodbe s potnikom ali v imenu druge, pravne ali fizične osebe, ki ima s tem potnikom sklenjeno pogodbo;

[...]

(g) ‚rezervacija‘ pomeni dejstvo, da ima potnik vozovnico ali drugačen dokaz, ki navaja, da je letalski prevoznik ali organizator potovanja rezervacijo sprejel in registriral;

(h) ‚končni namembni kraj‘ pomeni namembni kraj, naveden na vozovnici, ki je predložena pri prijavi na let, ali v primeru vmesnih letov za zvezo namembni kraj zadnjega leta; razpoložljivi nadomestni vmesni leti za zvezo se ne upoštevajo, če je spoštovan prvotno načrtovani čas prihoda;

[...]“

18 Člen 3 Uredbe št. 261/2004, naslovljen „Področje uporabe“, določa:

„1. Ta uredba se uporablja za:

(a) potnike, ki odhajajo z letališča na ozemlju države članice, za katero se Pogodba uporablja;

[...]

2. Odstavek 1 se uporablja pod pogojem, da:

(a) imajo potniki potrjeno rezervacijo na zadevnem letu [...]

[...]

5. Ta uredba se uporablja za vse [dejanske] letalske prevoznike, ki opravljajo prevoze potnikov, zajetih v odstavkih 1 in 2. Kadar obveznosti iz te uredbe izvaja dejanski letalski prevoznik, ki ni sklenil pogodbe s potnikom, se šteje, da jih opravlja v imenu osebe, ki je sklenila pogodbo s tem potnikom.

[...]“

19 Člen 4 Uredbe št. 261/2004, naslovljen „Zavrnitev vkrcanja“, v odstavku 3 določa:

„Kadar je vkrcanje potnikom zavrnjeno proti njihovi volji, jim dejanski letalski prevoznik takoj izplača odškodnino v skladu s členom 7 [...]“

20 Člen 5 te uredbe, naslovljen „Odpoved leta“, v odstavku 1(c) določa:

„V primeru odpovedi leta:

[...]

(c) imajo zadevni potniki pravico do odškodnine, ki jim jo mora plačati dejanski letalski prevoznik v skladu s členom 7, razen če:

- (i) so o odpovedi obveščeni najmanj dva tedna pred odhodom po voznem redu; ali;
- (ii) so o odpovedi obveščeni dva tedna do sedem dni pred odhodom po voznem redu in jim je ponujena sprememba poti, ki jim zagotavlja odhod največ dve uri pred odhodom po voznem redu in prihod v njihov končni namembni kraj manj kot štiri ure po prihodu po voznem redu; ali
- (iii) so o odpovedi obveščeni manj kot sedem dni pred odhodom po voznem redu in jim je ponujena sprememba poti, ki jim zagotavlja odhod največ eno uro pred odhodom po voznem redu in prihod v njihov končni namembni kraj manj kot dve uri po prihodu po voznem redu.“

21 Člen 7 navedene uredbe, naslovljen „Pravica do odškodnine“, v odstavku 1 določa:

„Pri sklicevanju na ta člen potniki prejmejo odškodnino v višini:

- (a) 250 EUR za lete do vključno 1500 kilometrov;
- (b) 400 EUR za vse lete znotraj Skupnosti nad 1500 kilometrov in za vse druge lete med 1500 in 3500 kilometri;
- (c) 600 EUR za lete, ki niso zajeti v točkah (a) ali (b).

Za določitev oddaljenosti, ki jo je treba upoštevati, se šteje zadnji kraj, na katerega bo potnik zaradi zavrnitve vkrcanja ali odpovedi leta prispel z zamudo glede na predvideni vozni red letov.“

Spori o glavni stvari, vprašanja za predhodno odločanje in postopek pred Sodiščem

Zadeva C-274/16

- 22 Kot je razvidno iz predložitvene odločbe, sta dva potnika pri letalski družbi Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG (v nadaljevanju: Air Berlin) z eno samo rezervacijo rezervirala dva sedeža za letalski prevoz z dvema letoma (v nadaljevanju: povezovalni let), in sicer z Ibize (Balearski otoki, Španija) v Düsseldorf (Nemčija) prek Palme de Mallorce (Balearski otoki, Španija).
- 23 Prvo letalo v okviru tega povezovalnega leta, ki ga je upravljala družba Air Nostrum, bi moralo z Ibize vzleteti 25. julija 2015 ob 18.40 in na Palmi de Mallorci pristati istega dne ob 19.20.
- 24 Drugo letalo med Palmo de Mallorco in Düsseldorfom, ki ga je upravljala družba Air Berlin, bi moralo vzleteti 25. julija 2015 ob 20.05 in v Düsseldorfu pristati istega dne ob 22.25.
- 25 Vendar je prvo letalo, ki je letelo med Ibizo in Palmo de Mallorco, zamujalo, zaradi česar so potniki zamudili drugi let proti Düsseldorfu, kamor so navsezadnje prispeli 26. julija 2015 ob 11.32 z letom, ki ga je opravila družba Air Berlin.
- 26 Zadevna potnika sta svoje pravice do morebitne odškodnine zaradi te zamude prenesla na družbo flightright. Ta družba je pri Amtsgericht Düsseldorf (okrajno sodišče v Düsseldorfu, Nemčija) vložila tožbo zoper družbo Air Nostrum kot dejanskega letalskega prevoznika, ki je opravil prvi let.
- 27 To sodišče navaja, da je obravnavanje te tožbe odvisno od obstoja njegove mednarodne pristojnosti. Ta bi bila podana le, če se v zvezi z zadevnim povezovalnim letom Düsseldorf lahko šteje za „kraj izpolnitve zadevne obveznosti“ v smislu člena 7, točka 1, Uredbe št. 1215/2012.
- 28 V teh okoliščinah je Amtsgericht Düsseldorf (okrajno sodišče v Düsseldorfu) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je pri prevozu potnikov na letu, sestavljenem iz dveh povezanih letov in brez pomembnega postanka na prestopnem letališču, treba šteti, da je kraj prihoda, kjer se konča drugi del leta, kraj izpolnitve v skladu s členom 7, točka 1(a), Uredbe št. 1215/2012, če se tožba nanaša na letalskega prevoznika, ki je opravil prvi del leta, na katerem je prišlo do nepravilnosti, prevoz na drugem delu leta pa je opravil drug letalski prevoznik?“

Zadeva C-447/16

- 29 R. Becker je z družbo Hainan Airlines, ki ima statutarni sedež zunaj Evropske unije in ki nima nobene podružnice v Berlinu (Nemčija), 7. avgusta 2013 sklenil pogodbo o letalskem prevozu z dvema letoma, ki sta bila predmet ene same rezervacije, in sicer iz Berlina v Peking (Kitajska) prek Bruslja (Belgija).
- 30 Na dan odhoda je R. Becker na letališču v Berlinu opravil prijavo za oba leta. Prejel je ustrezna vstopna kupona, njegova prtljaga pa je bila prijavljena za celotno pot do Pekinga.
- 31 Prevoz s prvim letom, ki ga je v skladu z rezervacijo opravil belgijski letalski prevoznik Brussels Airlines in ki naj bi se končal s pristankom v Bruslju 7. avgusta 2013 ob 8.00, se je odvil, kot je bilo načrtovano. Do prevoza z drugim letom, ki bi ga morala zagotoviti družba Hainan Airlines, katere letalo bi iz Bruslja moralo odleteti 7. avgusta 2013 ob 13.40, ni prišlo. R. Becker v zvezi s tem zatrjuje, da mu je bilo na izhodu za vkrcanje na letališču v Bruslju brez ustrezne utemeljitve in proti njegovi volji vkrcanje na ta let zavrjeno.

- 32 R. Becker se je z letalom vrnil v Berlin in rezerviral direktni let iz Berlina v Peking. V Peking je prispel 8. avgusta 2013.
- 33 R. Becker je vložil tožbo pri Amtsgericht Berlin-Wedding (okrajno sodišče v Berlin-Weddingu, Nemčija), s katero je med drugim na podlagi člena 7, točka 1(c), Uredbe št. 261/2004 zahteval odškodnino v znesku 600 EUR, skupaj z obrestmi.
- 34 To sodišče je s sodbo z dne 4. novembra 2014 ugotovilo, da nemška sodišča niso mednarodno pristojna, in je tožbo R. Beckerja zavrglo kot nedopustno. R. Becker je zoper to sodbo vložil pritožbo pri Landgericht Berlin (deželno sodišče v Berlinu, Nemčija). To sodišče je s sodbo z dne 1. julija 2015 zavrnilo pritožbo R. Beckerja z obrazložitvijo, da bi tožbo moral vložiti pri belgijskem sodišču, saj je le Bruselj kraj izpolnitve leta Bruselj–Peking.
- 35 R. Becker je vložil revizijo pri Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija). Po mnenju tega sodišča je mogoče glede na enotno naravo pogodbene obveznosti družbe Hainan Airlines, da R. Beckerja prepelje iz Berlina v Peking, v skladu s sodbo z dne 9. julija 2009, Rehder (C-204/08, EU:C:2009:439), letališče Berlin-Tegel šteti za kraj izpolnitve vseh pogodbenih obveznosti družbe Hainan Airlines, vključno z obveznostmi, ki bi jih ta morala izvesti v povezavi z letom iz Bruslja v Peking, ki je sledil letu iz Berlina v Bruselj, ker R. Becker kot letalski potnik ni imel nobenega vpliva na to, ali je družba Hainan Airlines sama opravila ta zadnjenavedeni let oziroma ali je za to uporabila storitve drugega letalskega prevoznika.
- 36 V teh okoliščinah je Bundesgerichtshof (zvezno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali se v primeru prevoza potnikov z dvema letoma brez pomembnega postanka na prestopnem letališču kraj odhoda prvega dela leta šteje za kraj izpolnitve v skladu s členom 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe [št. 44/2001] tudi v primeru, ko odškodninski zahtevek v tožbi na podlagi člena 7 Uredbe [št. 261/2004] temelji na motnji, ki je nastopila na drugem delu leta, tožba pa je vložena zoper pogodbeno stranko prevozne pogodbe, ki je sicer dejanski letalski prevoznik drugega dela leta, ne pa tudi prvega?“

Zadeva C-448/16

- 37 Družina Barkan je pri letalski družbi Iberia, Líneas Aéreas de España (v nadaljevanju: Iberia) za 7. avgust 2010 rezervirala let iz Melille (Španija) v Frankfurt na Majni (Nemčija) prek Madrida (Španija). Iz potrditve rezervacije, ki jo izdala družba Iberia, je izhajalo, da bi let med Melillo in Madridom morala opraviti družba Air Nostrum, let med Madridom in Frankfurtom na Majni pa družba Iberia, pri čemer naj med tema letoma ne bi bilo veliko časa za prestop.
- 38 Ker je letalo med Melillo in Madridom pri odhodu zamujalo 20 minut, je družina Barkan zamudila drugi let za Frankfurt na Majni in je v končni namembni kraj prispela s štiriurno zamudo.
- 39 Amtsgericht Frankfurt am Main (okrajno sodišče v Frankfurtu na Majni, Nemčija), pri katerem je družina Barkan med drugim vložila odškodninski zahtevek zaradi te zamude v znesku 250 EUR za vsakega družinskega člana na podlagi Uredbe št. 261/2004, je s sodbo z dne 28. januarja 2015 družbi Air Nostrum naložilo plačilo odškodnine v skladu z zahtevki tožečih strank.
- 40 Landgericht Frankfurt am Main (deželno sodišče v Frankfurtu na Majni, Nemčija), pri katerem je družba Air Nostrum vložila pritožbo, je s sodbo z dne 20. avgusta 2015 sklenilo, da nemška sodišča nimajo mednarodne pristojnosti. Po mnenju tega sodišča je mogoče kot kraj izpolnitve za let med Melillo in Madridom, med katerim je prišlo do motnje, šteti le Melillo in Madrid, saj je oba leta kljub eni rezervaciji treba šteti za ločena leta.

- 41 Družina Barkan je vložila revizijo pri Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče). To sodišče je na prvem mestu menilo, da čeprav ni sporno, da med družino Barkan in družbo Air Nostrum ni nobenega neposrednega pogodbenega razmerja, to dejstvo ne vpliva na pogodbeno naravo pravice do odškodnine, določene z Uredbo št. 261/2004. Na drugem mestu to sodišče navaja, da okoliščina, da družba Air Nostrum kot dejanski letalski prevoznik nima pogodbenih obveznosti, ki jih je treba izpolniti v končnem namembnem kraju povezovalnega leta, to je v Frankfurtu na Majni, ne preprečuje, da bi se ta kraj opredelil kot „kraj izpolnitve“ v smislu člena 5, točka 1, Uredbe št. 44/2001, ker je cilj Uredbe št. 261/2004 okrepiti pravni položaj letalskih potnikov, ne pa ga oslabiti. Tako se zdi upravičeno, da se pogodbene obveznosti, ki jih mora družba Iberia kot pogodbeni stranka družbe Barkan izpolniti v končnem namembnem kraju povezovalnega leta, naložijo družbi Air Nostrum kot dejanskemu letalskemu prevozniku. Z materialnopravnega vidika bi dejanski letalski prevoznik moral v vsakem primeru povrniti škodo potniku, če ta zaradi predhodnega leta, ki ga opravi ta prevoznik, v končni namembni kraj prispe z veliko zamudo.
- 42 V teh okoliščinah je Bundesgerichtshof (zvezno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:
- „1. Ali je treba člen 5, točka 1(a), Uredbe [št. 44/2001] razlagati tako, da pojem ‚zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji‘ zajema tudi odškodninski zahtevek na podlagi člena 7 Uredbe [št. 261/2004], vloženi proti dejanskemu letalskemu prevozniku, ki ni pogodbeni stranka zadevnega potnika?
2. Če se uporabi člen 5, točka 1, Uredbe [št. 44/2001]:
- Ali se v primeru prevoza potnikov z dvema letoma brez pomembnega postanka na prestopnem letališču končni namembni kraj potnika šteje kot kraj izpolnitve v skladu s členom 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe [št. 44/2001] tudi v primeru, če odškodninski zahtevek v tožbi na podlagi člena 7 Uredbe [št. 261/2004] temelji na motnji, ki je nastopila na prvem delu leta, tožba pa je vložena zoper dejanskega letalskega prevoznika prvega leta, ki ni pogodbeni stranka prevozne pogodbe?“
- 43 S sklepom predsednika Sodišča z dne 19. avgusta 2016 sta bili zadevi C-447/16 in C-448/16 združeni za pisni in ustni postopek ter izdajo sodb, zadeve C-274/16, C-447/16 in C-448/16 pa so bile s sklepom predsednika Sodišča z dne 14. septembra 2016 združene za ustni postopek in izdajo sodb.

Vprašanja za predhodno odločanje

Vprašanje, postavljeno v zadevi C-447/16

Dopustnost

- 44 Evropska komisija izpodbija uporabo Uredbe št. 44/2001 v postopku v glavni stvari in tako dopustnost vprašanja, postavljenega v zadevi C-447/16.
- 45 Po mnenju Komisije je namreč iz predložitvene odločbe in nacionalnega spisa razvidno, da ima družba Hainan Airlines svoj sedež zunaj Unije in da v Berlinu nima podružnice. Iz tega bi bilo mogoče izpeljati, da ta letalska družba na podlagi člena 60 Uredbe št. 44/2001 nima sedeža na ozemlju države članice, zaradi česar naj bi bila uporaba člena 5 te uredbe izključena in naj bi se zahtevala uporaba člena 4 te uredbe, v skladu s katerim se, če toženec nima stalnega prebivališča v državi članici, pristojnost sodišč vsake države članice določi po pravu te države, pri čemer se upoštevajo izključne pristojnosti in dogovor o pristojnosti na podlagi členov 22 in 23 navedene uredbe.

- 46 V zvezi s tem je treba spomniti, da je Sodišče v skladu s svojo ustaljeno sodno prakso, kadar se predložena vprašanja nanašajo na razlago prava Unije, načeloma dolžno odločati. Iz tega sledi, da za vprašanja, ki se nanašajo na pravo Unije, velja domneva upoštevnosti. Sodišče lahko zavrne odločanje o vprašanju za predhodno odločanje, ki ga postavi nacionalno sodišče, le takrat, kadar je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nikakršne zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, kadar gre za hipotetičen problem oziroma kadar Sodišče nima na voljo dejanskih in pravnih elementov, ki so potrebni, da bi lahko na postavljena vprašanja podalo koristne odgovore (sodba z dne 27. junija 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, točki 24 in 25).
- 47 V obravnavanem primeru Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) Sodišče sprašuje o razlagi pojma „kraj izpolnitve“ v smislu člena 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 v okviru pravice letalskih potnikov do odškodnine, ki temelji na členu 4(3) in členu 7 Uredbe št. 261/2004. Kot je razvidno iz predložitvene odločbe, je ta razlaga nujna za določitev sodišča, pristojnega za odločanje o sporu o glavni stvari.
- 48 Zato tudi vprašanje o morebitni neuporabi Uredbe št. 44/2001 v sporu o glavni stvari zahteva, da Sodišče poda razlago njenih določb.
- 49 Posledično je vprašanje, postavljeno v zadevi C-447/16, dopustno.

Vsebinska presoja

- 50 Predložitveno sodišče želi s svojim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba člen 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 razlagati tako, da se uporablja za toženo stranko s sedežem v tretji državi, kot je tožena stranka iz postopka v glavni stvari.
- 51 V zvezi s tem je treba opozoriti, da se člen 5 Uredbe št. 44/2001 uporablja le za osebe, ki imajo stalno prebivališče oziroma sedež na ozemlju države članice. V skladu s členom 60(1) te uredbe ima družba svoj sedež v kraju, kjer ima statutarni sedež, glavno upravo ali glavno poslovno enoto.
- 52 Iz predložitvene odločbe pa je razvidno, da ima družba Hainan Airlines svoj sedež zunaj Unije, in sicer na Kitajskem, in nima podružnice v Berlinu (Nemčija). Poleg tega iz te odločbe ni mogoče razbrati, da bi ta letalska družba imela podružnico v kateri drugi državi članici.
- 53 Zato se v obravnavanem primeru mora uporabiti člen 4(1) Uredbe št. 44/2001, na podlagi katerega se, če toženec nima stalnega prebivališča oziroma sedeža v državi članici, pristojnost sodišč vsake države članice določi po pravu te države članice.
- 54 Zaradi celovitosti je treba spomniti, da iz ustaljene sodne prakse izhaja, da predpisi nacionalnega prava v skladu z načelom učinkovitosti ne smejo dejansko onemogočiti oziroma čezmerno otežiti uveljavljanja pravic Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 8. junija 2017, Vinyls Italia, C-54/16, EU:C:2017:433, točka 26 in navedena sodna praksa), kot so tiste, ki izhajajo iz Uredbe št. 261/2004.
- 55 Glede na navedene preudarke je na vprašanje, postavljeno v zadevi C-447/16, treba odgovoriti, da je treba člen 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 razlagati tako, da se ne uporablja za toženca, ki ima stalno prebivališče oziroma sedež v tretji državi, kot je to tožena stranka iz postopka v glavni stvari.

Vprašanja v zadevah C-274/16 in C-448/16

Prvo vprašanje v zadevi C-448/16

- 56 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v zadevi C-448/16 v bistvu sprašuje, ali je treba člen 5, točka 1(a), Uredbe št. 44/2001 razlagati tako, da pojem „zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji“ v smislu te določbe zajema odškodninski zahtevek letalskih potnikov zaradi velike zamude povezovalnega leta, ki se na podlagi Uredbe št. 261/2004 vložijo zoper dejanskega letalskega prevoznika, ki ni pogodbeni stranka zadevnega potnika.
- 57 Najprej je treba pojasniti, da čeprav predložitveno sodišče v zadevi C-274/16 ni oblikovalo nobenega vprašanja v tem smislu, je odgovor na prvo vprašanje v zadevi C-448/16 pomemben tudi za zadevo C-274/16, ker iz predložitvene odločbe v tej zadevi izhaja, da dejanski letalski prevoznik tudi v okoliščinah obravnavane zadeve ni pogodbeni stranka zadevnih potnikov. V zvezi s tem je treba dodati, da za zadevo C-274/16 *ratione temporis* velja Uredba št. 1215/2012, katere člen 7, točka 1, je skoraj enak členu 5, točka 1, Uredbe št. 44/2001, katerega razlaga s strani Sodišča v celotnem obsegu velja za prvonavedeno določbo (glej v tem smislu sodbo z dne 9. marca 2017, Pula Parking, C-551/15, EU:C:2017:193, točka 31 in navedena sodna praksa).
- 58 Iz sodne prakse Sodišča je razvidno, da je treba pojem „zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji“ razlagati samostojno, da se zagotovi njegova enotna uporaba v vseh državah članicah (glej v tem smislu sodbo z dne 17. junija 1992, Handte, C-26/91, EU:C:1992:268, točka 10, in z dne 28. januarja 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, točka 37).
- 59 Glede tega je Sodišče med drugim presodilo, da je treba šteti, da med zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji spadajo vse obveznosti, ki izvirajo iz pogodbe, katere neizvršitev se zatrjuje v utemeljitev zahtevka tožeče stranke (sodba z dne 15. junija 2017, Kareda, C-249/16, EU:C:2017:472, točka 30 in navedena sodna praksa).
- 60 Sodišče je prav tako pojasnilo, da čeprav uporaba pravila o posebni pristojnosti, ki je določeno za zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji, ne zahteva sklenitve pogodbe med dvema osebama, vseeno predpostavlja, da obstaja pravna obveznost, ki jo je ena oseba prostovoljno prevzela od druge osebe in na kateri temelji zahtevek tožeče stranke (glej v tem smislu sodbe z dne 5. februarja 2004, Frahuil, C-265/02, EU:C:2004:77, točke od 24 do 26; z dne 20. januarja 2005, Engler, C-27/02, EU:C:2005:33, točki 50 in 51, ter z dne 28. januarja 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, točka 39).
- 61 Iz tega sledi – kot je generalni pravobranilec navedel v točki 54 sklepnih predlogov – da je temelj pravila o posebni pristojnosti za zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji, določenega v členu 5, točka 1(a), Uredbe št. 44/2001 in v členu 7, točka 1(a), Uredbe št. 1215/2012, predmet tožbe, in ne identiteta strank (glej v tem smislu sodbo z dne 15. junija 2017, Kareda, C-249/16, EU:C:2017:472, točki 31 in 33).
- 62 V zvezi s tem člen 3(5), drugi stavek, Uredbe št. 261/2004 določa, da se, kadar obveznosti iz te uredbe izvaja dejanski letalski prevoznik, ki pogodbe s potnikom ni sklenil, šteje, da jih opravlja v imenu osebe, ki je pogodbo s tem potnikom sklenila.
- 63 Tako je treba šteti, da ta prevoznik izvaja obveznosti, ki jih je prostovoljno prevzel od pogodbene stranke zadevnih potnikov. Te obveznosti izhajajo iz pogodbe o letalskem prevozu.
- 64 Zato je treba v okoliščinah, kot so te iz postopkov v glavni stvari, šteti, da je odškodninski zahtevek zaradi velike zamude leta, ki ga opravi dejanski letalski prevoznik, kot je družba Air Nostrum, ki ni pogodbeni stranka zadevnih potnikov, vložjen na področju pogodb o letalskem prevozu, ki so sklenjene med temi potniki in družbo Air Berlin oziroma družbo Iberia.

65 Glede na navedene preudarke je treba na prvo vprašanje v zadevi C-448/16 odgovoriti, da je treba člen 5, točka 1(a), Uredbe št. 44/2001 razlagati tako, da pojem „zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji“ v smislu te določbe zajema odškodninski zahtevek letalskih potnikov zaradi velike zamude povezovalnega leta, ki se na podlagi Uredbe št. 261/2004 vloži zoper dejanskega letalskega prevoznika, ki ni pogodbeni stranka zadevnega potnika.

Vprašanje v zadevi C-274/16 in drugo vprašanje v zadevi C-448/16

66 Predložitveni sodišči z vprašanjem v zadevi C-274/16 in drugim vprašanjem v zadevi C-448/16 v bistvu sprašujeta, ali je treba člen 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 in člen 7, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 1215/2012 razlagati tako, da je v primeru povezovalnega leta „kraj izpolnitve“ tega leta v smislu teh določb kraj prihoda drugega leta, kadar prevoz z dvema letoma opravita dva različna letalska prevoznika in je odškodninska tožba zaradi velike zamude tega povezovalnega leta na podlagi Uredbe št. 261/2004 utemeljena z motnjo na prvem od teh letov, ki ga je opravil letalski prevoznik, ki ni pogodbeni stranka zadevnih potnikov.

67 V zvezi s tem je Sodišče glede člena 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 presodilo, da je treba pri opravljanju storitev v več krajih v različnih državah članicah načeloma kot kraj izpolnitve razumeti kraj, ki zagotavlja najtesnejšo navezno okoliščino med pogodbo in pristojnim sodiščem, kar je praviloma kraj, v katerem je bil opravljen glavni del storitev (glej v tem smislu sodbi z dne 9. julija 2009, Rehder, C-204/08, EU:C:2009:439, točke od 35 do 38, in sodbo z dne 11. marca 2010, Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, točka 33). Ta zadnjenavedeni kraj je treba, kolikor je to mogoče, opredeliti na podlagi določil same pogodbe (sodba z dne 11. marca 2010, Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, točka 38).

68 Sodišče je tako glede iste določbe v zvezi z direktnim letom, ki ga opravi pogodbeni stranka zadevnega potnika, ugotovilo, da je treba iz istega razloga šteti, da sta kraj odhoda in kraj prihoda letala kraja, v katerem je bila opravljena glavna storitev, ki je predmet pogodbe o letalskem prevozu, kar utemeljuje pristojnost – po izbiri tožeče stranke – sodišča, v okraju katerega je kraj odhoda ali kraj prihoda letala, kot sta dogovorjena v navedeni pogodbi, za odločanje o odškodninskem zahtevku, ki izhaja iz te prevozne pogodbe in iz Uredbe št. 261/2004 (sodba z dne 9. julija 2009, Rehder, C-204/08, EU:C:2009:439, točki 43 in 47).

69 V zvezi s tem je treba poudariti, da pojem „kraj izpolnitve“, oblikovan v sodbi z dne 9. julija 2009, Rehder (C-204/08, EU:C:2009:439), čeprav se nanaša na direkten let, ki ga opravi pogodbeni stranka zadevnega potnika, smiselno velja tudi za primere, kot so ti iz postopkov v glavni stvari, v katerih rezervirani povezovalni let vključuje dva leta in dejanski letalski prevoznik zadevnega leta z zadevnimi potniki ni neposredno sklenil pogodbe.

70 Pravilo o posebni pristojnosti na področju opravljanja storitev, določeno v členu 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 in v členu 7, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 1215/2012, namreč kot pristojno določa sodišče „kraja v državi članici, kjer so bile v skladu s pogodbo storitve opravljene ali bi morale biti opravljene“.

71 Glede tega pogodba o letalskem prevozu, kot sta zadevni pogodbi iz postopkov v glavni stvari, za kateri je značilna ena sama rezervacija za celotno potovanje, vzpostavlja obveznost letalskega prevoznika, da potnika pripelje od točke A do točke C. Tak prevoz pomeni storitev, katere eden od krajev izpolnitve glavne storitve je točka C.

72 Te ugotovitve ne omaja dejstvo, da dejanski letalski prevoznik, ki ni pogodbeni stranka zadevnih potnikov, prevzame le prevoz z letom, ki se ne konča v kraju prihoda drugega leta povezovalnega leta, ker pogodba o letalskem prevozu v zvezi s povezovalnim letom vključuje prevoz teh potnikov do kraja prihoda drugega leta.

- 73 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da je v primeru povezovalnega leta kraj izpolnitve takega leta v smislu člena 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 in člena 7, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 1215/2012 – kot eden od krajev, v katerih je bila opravljena glavna storitev, ki je predmet pogodbe o letalskem prevozu – kraj prihoda drugega leta.
- 74 Ker ta kraj pomeni dovolj tesno povezavo med dejanskimi elementi spora in zato zagotavlja tesno navezno okoliščino med pogodbo o letalskem prevozu in pristojnim sodiščem, ki se zahteva s pravili o posebni pristojnosti iz člena 5, točka 1, Uredbe št. 44/2001 in člena 7, točka 1, Uredbe št. 1215/2012, ta kraj izpolnjuje cilj bližine (glej v tem smislu sodbo z dne 9. julija 2009, Rehder, C-204/08, EU:C:2009:439, točka 44).
- 75 Ta rešitev ustreza tudi načelu predvidljivosti, ki se uresničuje s temi pravili, ker tako tožeči kot toženi stranki omogoča, da kot sodišče, ki bo odločalo o zadevi, določita sodišče kraja prihoda drugega leta, kot je to zapisano v navedeni pogodbi o letalskem prevozu (glej v tem smislu sodbi z dne 9. julija 2009, Rehder, C-204/08, EU:C:2009:439, točka 45, in z dne 4. septembra 2014, Nickel & Goeldner Spedition, C-157/13, EU:C:2014:2145, točka 41).
- 76 V zvezi s tem ni mogoče pritrditi argumentu družbe Air Nostrum, da naj kot izvajalka notranjega leta v Španiji ne bi mogla oceniti tveganja, da je lahko tožena pri sodišču v Nemčiji.
- 77 Po eni strani namreč ni sporno, da sta se v okoliščinah zadev o glavni stvari pogodbi o letalskem prevozu nanašali na povezovalni let, ki je bil predmet ene same rezervacije, ki je vključevala dva leta, tako da se je ta rezervacija nanašala tako na prvi let, ki ga je izvedel dejanski letalski prevoznik, kot na drugi let do končnega namembnega kraja. Po drugi strani je treba upoštevati, da se – kot je razvidno iz točk 62 in 63 te sodbe – v okviru gospodarskih sporazumov, ki so prostovoljno sklenjeni med letalskimi prevozniki, šteje, da dejanski letalski prevoznik, ki ni sklenil pogodbe s potnikom, deluje v imenu letalskega prevoznika, ki je pogodbeni stranka zadevnega potnika.
- 78 Glede na navedene preudarke je treba na vprašanje v zadevi C-274/16 in na drugo vprašanje v zadevi C-448/16 odgovoriti, da je treba člen 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 in člen 7, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 1215/2012 razlagati tako, da je v primeru povezovalnega leta „kraj izpolnitve“ tega leta v smislu teh določb kraj prihoda drugega leta, kadar prevoz z dvema letoma opravita dva različna letalska prevoznika in je odškodninska tožba zaradi velike zamude tega povezovalnega leta na podlagi Uredbe št. 261/2004 utemeljena z motnjo na prvem od teh letov, ki ga je opravil letalski prevoznik, ki ni pogodbeni stranka zadevnih potnikov.

Stroški

- 79 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

- Člen 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah je treba razlagati tako, da se ne uporablja za toženo stranko, ki ima stalno prebivališče oziroma sedež v tretji državi, kot je tožena stranka iz postopka v glavni stvari.**
- Člen 5, točka 1(a), Uredbe št. 44/2001 je treba razlagati tako, da pojem „zadeve v zvezi s pogodbenimi razmerji“ v smislu te določbe zajema odškodninski zahtevak letalskih potnikov zaradi velike zamude povezovalnega leta, ki se na podlagi Uredbe (ES) št. 261/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. februarja 2004 o določitvi skupnih pravil glede**

odškodnine in pomoči potnikom v primerih zavrnitve vkrcanja, odpovedi ali velike zamude letov ter o razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 295/91 vložil zoper dejanskega letalskega prevoznika, ki ni pogodbeni stranka zadevnega potnika.

3. Člen 5, točka 1(b), druga alineja, Uredbe št. 44/2001 in člen 7, točka 1(b), druga alineja, Uredbe (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah je treba razlagati tako, da je v primeru povezovalnega leta „kraj izpolnitve“ tega leta v smislu teh določb kraj prihoda drugega leta, kadar prevoz z dvema letoma opravita dva različna letalska prevoznika in je odškodninska tožba zaradi velike zamude tega povezovalnega leta na podlagi Uredbe št. 261/2004 utemeljena z motnjo na prvem od teh letov, ki ga je opravil letalski prevoznik, ki ni pogodbeni stranka zadevnih potnikov.